

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը՝ Յայտարարութիւնները ընդունելու և ամեն լեզուներով։
Յայտարարութիւնների բառին 2 կ., ընկղամների համար կրկնապատիկ։

դացեւն է իրենց մէջ շաւ, Սրանց մէջ քանի օր առաջ այդ կէնը ստանալով Եւուռ Հաշտարար դատաւորից հրաւիրեցաք, մենում է շուարած։ Նրա մարդն էլ նույնպէս։ Մինչ այս անշտայն, յուլիսի 8-ին խեղճ կինը օտարականութեան միջոցով ուղարկուած են (էտապով) Եւուռի կնոջ ամուսինն ամարայն երեկոներն այդտեղով ոտքով անցնողներէ թիւը շատ է լինում։ Բացի այդ, քաղ. ջըմուռի խողովակներն այդտեղ վնասուած են լինում, մէկ քանի տեղեր խոր փոսեր են փորուած են փոսեր փորող կողմէն բաց, այնպէս որ շատ հեշտութեամբ կարող է վտանգ առաջանալ։

Կերթաբլթի, Կերպուհնայա փողոցում
յանկարծամազ է եղել Սօլովիել ազ-
գանունով մէկը, Ինչպէս երևում է,
մահն առաջացել է ոգիւից խմիչքնե-
րի շատ գործածելուց:

Այսօր, յուլիսի 15-ին, Ռուսիան Հան-
դեսաւոր կերպով՝ տօնում է իւր քրիս-
տոնեութիւն ընդունելու 900-ամեայ
տարեդարձը, Մեծ է և Հանդիսաւոր
այս օրուայ նշանակարութիւնը ուսանողի
համար. այդ օրն է, որ կենդանու-
թիւն տուեց այդ ազգին, որ անյայ-
տութեան մէջէն դուրս դալով, այսօր
Եւրոպայի և Ասիայի մէջ տեղը բռ-
նած՝ Հզօր պետութիւններեց մինն և
կազմում ի Հարկին, 900 տարին մի
մեծ թիւ է՝ յախտեանկանութեան

Այժ, ես երկար չէի կարող «մտալ»
ալստեղեկ քանի շուտ թողնել պաշ-
տոնս այնքան լաւ կը լինէր, ողորհե-
տե ես սրանց չէի սպաւում.—յա-
րան չէ շուտ-շուտ պաշտոն փոխել,
բայց ինչ արած: Ես թէկ լաւ պաշ-

Վերջին ժամանակներս Վերսայի կա-
մուրջին էջընում ճանապարհը օալալա-
տակերով, ալիքի երթևեկով թիւնը բա-
ւական հիշատակել է, բայց չենք հա-
կանում, թէ չենք բաց վերջնանում
մի անգամ աղէկէ պիտոյ գործը, թէ չ
ճանապարհի մեծ մասը օալալա-
կած է, բայց մի փոքր մասը դեռ
մնում է թիւնի և ճանապարհը փա-
կուած է քարերի կոյտանի, որից ե-
րթևեկով թիւնին խախտ գտուարանում է
կարծում ենք ախտը հը դաւ վրայ ու-
շաղրուելին գարձելի, մանաւանդ որ,

Եւ շուտով գտաւ մի ուրիշ պաշտօն:
Վաճառականներեց ձինն ընդունեց
իւր մօտ: Նրա վաճառականական գոր-
ծերը շատ ընդարձակ էին: Նա «գրա-
սենեակ» ունէր: Դժբաղդաբար, (ինչ-
պէս յատուկ է բոլոր անգրագէտ վա-
ճառականներին) նա ինքն չէր հի-

ԱՍՍԻԱԲՈՒԴԻՅ.—«Նոր-Գար» ընկեր-
ությունը նախատես է արդեն այն հա-
յադկայի պատմությունը, որին մի
պարսկի քանդակագործը վերաձեռ-
ն է առնում, բայց որը վերջապես ամուս-
նացած մի հայ երկրասարդի հետ,
որի հետ էլ մինչև այժմ պայուսմ էր,
մեկնուցե ժամանակը պարսկին էլ ա-
գելուցը ինքնուր Ստորագրող դատա-
ր: Բայց ինչպե՞ս ըստդ ինչպե՞ս:

— «Գուցէ լծնանինքս շատապան»,
Այլապէս ինչի՞ն էլն լրտեսում ինձ,
Արդեօք նեղադը՞ն էլ ոք մինեւ...
Շատ կարելի է... խ, արջի՛ն ժա-
նանանինքը, սխեմի նկատելի մի ինչ-
որ տնէամաճապնութիւն, խ ոչաշ-
ղործիւն դարձրի այդ «ինչ-որ»-ի վը-
րայ և աշխատում էլ ուսումնասիրել
այդ «Երևոյթի» սկզբնական նը-
շանները, բայց...

Վաղեւան Համարում կը ծանօթացնենք «Եւրո-Դար»-ի ընթերցողին յոյժ թաղմանէն յառաջարանի և կանխաբանի բոլանդակութեան հետ և դըրանով ընթերցողը անուղղակի մի գաղափար կ'ազդած և ընէ Պօլսի Հայ տնի մամուլի և ընդհանրապէս Երբա Հայերի գործերի դրուիթեան մասին:

Կ. ՊՈԼՍԻՑ մեզ գրում է, որ Կ. Պոլսի պատրիարքական աթոռի Համար մեծ մրցում կալ լե՛ք թեկնածուներէ և լե՛ք կուսակցութիւններէ մէջ։ Ինչպէ՛ս երևում է, աւելի Հասանական Լատարիէի պատրիարքական աթոռի Համար Համարումն է Գեր, Բարձուն։ Ղեմէտս եպիսկոպոսը։

Ուրբաթ, յունիսի 15-ին ամբողջ
Ռուսիայում և ժամառանք առաւելա-
ւելջ Կիւեյնոմ մեծ Հանդէսով տոնում
են Ռուսիայի քրիստոնէութիւն ընդու-
նէիւ 900 ամեակը, Այդ օրը Թիֆ-

Բացուեց իմ առաջ առելի կենդա-
նի և տենդալին աշխատութիւն պա-
հանջող մի պաշտօն, վերջապէս, քա-

Խ ա ո Ն Լ ու ր Ե ր :
«Նոր-Ռար»-ի Հեռագիրներ :
Բ ա ն ա ս ի ր ա կ ա ն . — Բ ա զ ա ժ մ :
Յ ա չ տ ա ր ա թ ու թ ի լ յ ն Ե ր :

Ներկայ յուլիս ամսին առաջին օրերում է. Պոլսի լրագրերում յուզվեցան մի խնդիր, որ միայն է. Պոլսի Հայերեն չէ վերաբերում ալ Համայն ազգին և. մեր եկեղեցուն:

Մեր եկեղեցու Պատարագամատույցի յունադէն Թարգմանութիւնը յոյ է տեւեռում ալսպէս, զբքի ճակատին տարուել է Հայոց պատրիարքի վաւերացուել պարտօնական զբքը։ Գրաներբն յոյն Չորաբնէղէս Թարգմանիւր զբքի է իւր կողմնց մէն յառաջաբան և մի կանխաբան։ Այդ յառաջաբանն և կանխաբանը յոգիւ է ինքն զորոյն է մտքերն Մամուլը զարգիւն հարստիւ խնդրել բուն կրօնական է։

Այնուամենայնիւ նա բարեհաջող
էր: Երբ ես ուսանում էի, նա, լսե-
լով ուսանողները ստանալու համար,
գլուխը լարեց և ասաց՝ հիմա երե-
ւոյն քաղցրեղէններով, երբեմն ևս
խաղալիքներով: Եւ այս ամենը՝ նրա
էջի վրէժն ունեցած ուղարկութեան և

Համար, բայց մի ազգութիւն, որ նոր աշխարհ է գալիս, նրա Համար մեծ շնորհ է դա, մի ամբողջ պատմութիւն է: Ռուսիան իւր 900 տարուայ գոյութեան միջոցին իւրեւ ընդհանրապէս ազգ, այնպիսի շնորհներ անցաւ, այնպիսի զէպներ պատահեցաւ, որ իրաւասկան լինելով ընդհանուր մարդկութեան Համար, մասնաւոր մասնաւոր ազգութիւններէ Համար, Հիմք կազմեց իւր ներկայ մեծութեան:

Ո՛վ գիտէ, թէ՛ պատմութիւն կուենեայինք մենք՝ Կովկասի և Անդրկովկասի ազգութիւններս, որոնք անմիջապէս կապուած ենք Ռուսիայի Հետ, եթէ 900 տարի սրանց տառի Ռուսիան քրիստոնէութիւն ընդունած չլինէր: Ռուսիայի քրիստոնէութիւն ընդունելը մի ամբողջ իդէալիզմութիւն չգիտէր աշխարհի մի ահագին մասն լրաց:

Մեր ընդերքողներին մի գաղափար տալու Համար, թէ թնչպէս ընդունեցին քրիստոնէութիւնն Ռուսիայում, առաջ կը բերենք այն աւանդութիւնները, որոնք պատմութիւն են ուսուստարանները:

Ռուսիան քրիստոնէութիւն ընդունեց 988 թուին Վլադիմիր իշխանի ժամանակ, զորեթէ միւսնոյն ժամանակ դերացի երկիրներէ՝ Ունգարիայի, Իհիւստանի, Շվեդիայի, Նորվեգիայի և Գանիայի Հետ: Վլադիմիրը Հարելու տալի առաջ սկսած արդէն քրիստոնէութիւնը կամաց կամաց մտնում էր ռուսներին մէջ, որոնք թույլ էին տալիս, որ քրիստոնէաներն ազատ կերպով պաշտօն իրենց կը ընէին, և Հինգ Վլադիմիրը տալով Օլգան քրիստոնէութիւնը:

Ռուսաց ամենահին տարեգրքը Նեստորը պատմում է, թէ ոչ միայն քրիստոնէայ քարոզիչները, այլ և մահմանականներն իրենց հաւատքները երկրում Վրիմում բնակող Հրէաները իրենց իմաստուն օրէնքներին ուղարկում էին Կիւի, որ մեծ իշխան Վլադիմիրին իրենց հաւատքին դարձնէին:

Առաջին գեապանները Վլադիմիր Վրաց ապրող մահմանական բուդդայիներն էին: Մահմանը դարձան և հրաշալի հուրերներն նկարագրութիւնը հրապարակեց Վլադիմիրին: Բայց երբ որ նա իմացաւ, թէ մահմանական իրարոնք արգելում է գինի խմել, ասաց, գինին ռուսներին ուրախութիւնն է, առանց նրան ապրել չի լինել, ես չեմ ընդունիլ ձեր հաւատքը:

Յետոյ եկան կաթոլիկ գերմանացիները գեապաններն, որոնց Վլադիմիրը պատասխանեց. «Յետ դարձէք մեր հայրերը պապին հաւատք չընդունեցին, մենք էլ չենք ընդունել»:

Հրէայ քարոզիչներն լսելով, հարցրեց. «Որտեղ է ձեր հայրերը»:— «Նրոնք աղետում, պատասխանեցին նրանք,—բայց Աստուած մեզ լրաց բարկանալով օտար երկիրներ ցրեց մեզ:—«Ինչ դուք, Աստուծոց պատժուածները, ուզում էք ուրիշներին ուսուցանել,—ասաց Վլադիմիրը. գնացէք, մենք չենք ուզում մեր հայրերից զրկուել»:

Վերջապէս յոյներն կողմից եկաւ մի փրկութիւն, որ կարճ կերպով Հիւրեղով ուրիշ հաւատքները, պատմեց Վլադիմիրին Սուրբ Գրքի Հին և Նոր կտակարաններն բովանդակութիւնը: Պատմութիւնը յետոյ նա Վլադիմիրին ցուց տուց լիբընի ահեղ դատաստանի պատկերը, որի մէջ նկարուած էր, թէ թնչպէս արքայները դարձան եւ գնում, իսկ ընդհակառակը, լաւիտեանական տանջանքի դատաւարտուած մեղաւորները դժոխք են գնում: Վլադիմիրն այս պատկերից զարհուրած՝ բացականցեց. «Նրանք արդարեւ իշխան և լին մեղաւորներն»:

—Միւստեր իշխան, և դրանք կը գնան, պատասխանեց յոյ փրկութիւնը: Վլադիմիրը փրկութիւնի փառքով ճանապարհ դնելուց յետոյ, հաւաքեց մեծամեծներն և ծերունիներն, յատկապէս նրանց մահմանականներն, հրէաներն, կաթոլիկներն և յոյներն առաջարկութիւնը, և հարցրեց թէ՛ ո՞ր հաւատքն ընդունեն:

—«Տէր, պատասխանեցին մեծամեծներն ու ծերունիները,—ամեն մարդ իւր հաւատքը կը գովէ, եթէ ուզում ես իմանալ, թէ ո՞րն է ամենից լաւը, խիտք մարդիկ ուղարկիր երկրիս հատ: Կաթոլիկ գերմանացիները իբրեւ մասնաւոր ազգութիւն, որ իմանան, թէ ո՞ր ազգն է ամենից լաւ պաշտում Աստուծուն»:

Վլադիմիրը մարդիկ ուղարկեց: Բուդդայիները երկրում նրանք տեսան, որ տաճարներն աղքատ են, մարդկանց հրեաները տուրք, իսկ աղօթքները իւր հատ: Կաթոլիկ գերմանացիները իբրեւ մասնաւոր ազգութիւնը թէ՛ պէտք է ծէսերով է լինում, բայց «առանց մեծութեան և գեղեցկութեան», ինչպէս ասում է պատմագիրը: Վերջապէս նրանք հասան Կ. Պոլսի: «Թող մեր Աստուծո փառքը տեսնեն նրանք», ասաց յոյնացի կայսրը, և իմանալով,

որ կողմի ազգերն աւելի արտաքին փայլեց են հրապարակում, հրամայեց, որ գեապաններին տանեն Սփիլիոյ և Կեղեցին, ուր պատրիարքը գեապանները առաջադրեց: Մատուցանում: Տաճարի հոյակապութիւնը, յունաց բոլոր նշանաւոր հոգեւորականներն ներկայութիւնը, թանկագին գեապանները, սեղանները զարդարանքները, գեղեցիկ պատկերները, իսկին տնոյ Հոսրը, ներդաշնակ երգեցողութիւնը, ծէսերն սրբազան խորհրդաւորութիւնը,—այս ամենն ապշեցրին ռուսներին. նրանց լուռաց, թէ Հինգ ինքն Աստուծոն է բնակում այն տաճարում:

Գեապանները Կ. Պոլսից Կիւի վերադառնալով, հրացումով պատմեցին յոյնացի կրօնի մասին, և վերջն աւելացրին. «Ամեն մի մարդ, որ մի անգամ քաղցր Զաշկուում է, արդէն զգում է դառնից. այսպէս և մենք, տեսնելով յոյնացի հաւատքը, էլ ուրիշ հաւատք չենք ուզում»:

Վլադիմիրը ցանկացաւ մեծամեծներին և ծերունիներին կարծիքն էլ իմանալ: Նրանք ասացին. «Եթէ յոյնացի օրէնքը միւսներին լաւ չլինէր, քո տառը Օլգան, որ բոլոր մարդկանց մէջ ամենից իմաստունն էր, չէր ընդունիլ այդ օրէնքը»:

Մեծ իշխան Վլադիմիրը լիճուց ընդունիլ քրիստոնէութիւն—յոյնացի հաւատքը: Նա կարող էր միւստեր իւր մայրաքաղաք Կիւիում, ուր արդէն վաղուց քրիստոնէայ քահանաներ և երկրեցեցներ կային, բայց նա կամեցաւ աւելի շքեղութեամբ ու փառքով կատարել այդ մեծ գործը: Նա բազմաթիւ զօրք հաւաքելով, նաւերով յարձակուեցաւ յոյնացի խեղճութեան քաղաքի (Վրիմու) վրայ, պաշարեց և առաւ:

Այդ հարուստ ու փառաւոր քաղաքն առնելուց յետոյ, Վլադիմիրն աւելի հպարտացած՝ մարդ ուղարկեց յոյնացի Վասիլ և Կոստանդին կայսրներին, որ իրենց քոյր Աննային ամուսնութեան տան իրեն—Վլադիմիրին, ապա թէ ոչ կառնէ Կոստանդինուպոլիսը: Կայսրերը պատասխանեցին, թէ ընդունել քրիստոնէութիւնը, և մեր քոյր ձեռքը բռնէ:

Վլադիմիրն իւր համաձայնութիւնը յայտնեց: Աննան քաղմաթիւ նշանաւոր հոգեւորականներ և աշխարհականներին հետ նաւով գնաց խեղճութեան, ուր ռուսաց իշխանն իւր մեծամեծներին հետ ընդունեց քրիստոնէութիւնը: Խեղճութեան մկրտութիւնը և Բիւզանդիայի իւր իշխանը համար...

գիտել քահանայապետը կատարեցին այս հանդիսաւոր արարողութիւնը, որին հետեւեց և Աննայի՝ նշանդէքն ու պապը Վլադիմիրին հետ:

ՈՒՂԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ *

Շերակ գաւառից—մինչև Արշարունք:

Գ

Վարսի ամրոցը.—նրա հիմնողը.—պատմական տեղեկութիւններ.—Վարսի օրպէս մայրաքաղաք.—Վարսի վերջին հայ թագաւորը.—Սելճուկ թագաւորներն ասպատակութիւնը.—Լէնկ-թէմուրը Վարսում:

Շերակի սահմանակից Վանադ երկրի մէջ շատ հին ժամանակներէ կար Վարսը, կամ, ինչպէս պատմագիրներն ասում են, «ամուրն Կարուց», այսինքն Վարսի ամրոցը թէ՛ ու է եղել այս հսկայական ամրոցի հիմնող—կառուցանողը,—այս մասին մեր պատմագիրները հայտնի թողնում են: Սելճուկ թագաւորը Վարսի ամրոցը թէ՛ ու է եղել Վարսի առաջին հիմնողն անունը **):

Ինչ որ էլ լինի, մենք պատմութիւնից գիտենք, որ Վարսի ամրոցը կար և նրա մէջ Փրլլի 890 թ. բնակվում էր հայկազն իշխանագուն Արսի իշխանը, այսինքն հայոց Աշոտ I թագաւորը հարազատ եղբայրը:

Աշոտ I թագաւորը Կ. Պոլսից վերադառնալով միջոցին հիւանդացաւ Շերակի մէջ. գուշակելով իւր մտաւրտ վաճառք, նա կանչեց Գեորգ կաթողիկոսին, և ընդունելով Ս. Հաղորդութիւնը կնքեց իւր երկրաւորը, ըստ պատմագիրն՝ «ի հասակի եօթմասուն և մի ամաց, կացեալ իշխանութեան ամս Իձ (26), և ի թագաւորութեան ամս Ե (5), ընդ ամենայն պապագատեալ ի վերայ հայոց ամս ԼԱ» (31) ***):

Շատ շքեղ կերպով կատարուեց թաղման հանդիսը Բագրատի մայրաքաղաքում, և նոյն քաղաքի արքայական դամբարանի մէջ ամփոփուեց:

*) Տե՛ս «Նոր-Դար» № 114.

**) Յիշատակեալ կաթող. Արշակի Մամուկ. Կիւրկոս. Վարդան Լաստիվերցի. Մեծօրհնից և այլ հայ պատմագիրներ:

***) Պատմ. Հայոց Չամչեան. գիրք IV, գլ. Դ.

Պան Աշոտ I թագաւորի նշխարները 889 թ.:

Աշոտ I թագաւորի մահուան օրը Հասա. Թագաւորանք Սմբատ արքայազնին, որ այդ ժամանակ Գուգարաց աշխարհում էր: Նա շտապով կանչեց իւր մօտ Աշոտ և Վասակ եղբայրներին, և նրանց յանձնելով երկրի կառավարութիւնը, ինքը շտապեց դէպի Շերակ: Շերակաւան քաղաքի գետինը մօտ Գեորգ կաթողիկոսն և իշխանութիւնը գիւմարեցին արքայազն Սմբատ իշխանին: Գեորգ կաթողիկոսը իւր հայրական միջնակայանը զօլ սփռեց արքայազնին:

Այդ ժամանակ Վրաստանի իշխան Ատրնեթէ՛՛՛ Կլեարդապատն, որ Բագրատունեաց ցեղիցն էր, շտապով եկաւ Հայաստան «ի ցաւակցութիւն սգաւորաց, և կամենալով սլափել ինչ ընծայել Արասայ եղբորն արքայի, նախ առ նա չորսու ի կողմանս Վանանդայ յամուրն Կարուց, և մատուց նմա սիրովանս միջնակայանը *):

Արսի իշխանը շատ պատուով է ընդունում Ատրնեթէ՛՛՛ իշխանին, որ մի քիչ յետոյ ուղևորում է Սմբատ արքայազնի մօտ, միջնակայան է նրան և կաթողիկոսներն ու մեծամեծներն հաւանութեամբ, նրա սե գեապաններն հանելով արքայական շորերն է հագցնում և նրա հօր թագը դնում է նրա գլուխը, որից յետոյ կրկին դառնում է Արսի մօտ **):

Երբ Ատրնեթէ՛՛՛ մօտ Վարսի ամրոցը իւր լմնաքաղաքն անելու Արսի իշխանին,—վերջինս հրամայեց Ատրնեթէ՛՛՛ հին իշխանական քանդակները:

Այս անցքից յետոյ Արսի իշխանը ինքն իրեն իշխանաց-իշխան և «Թագաւոր Հայոց» անունեց. այս համբաւը շատ մեծ զայրոյթ պատճառեց բոլոր ազգերն: Ազգը երկու կուսակցութեան բաժանուեց. ոմանք Սմբատիան եղան, ոմանք՝ Արսիան: Զայրոյթն աւելի և աւելի սաստկացաւ երբ երկու արքայազններն սկսեցին զօրք ժողովել և ասպատակել միմեանց երկրները:

Պատմութեան մէջ միշտ տեսնում ենք, երբ որ երկու իշխաններն միմեանց հետ չեն համաձայնում, այդ ժամանակ ազգը պէտք ունի մի առաջնորդ հայտարար անել, որ իսկապէս իշխանը:

*) Չամչեան Պատմ. Հայոց գիրք IV, գլուխ Ե.

**) Չամչեան Պատմ. Հայոց գիրք IV, գլուխ Ե.

ստն էլ որոնում, բայց ընկնում էին մի տեսակ մարդկային հեղուկութեան գրեթե օտարութիւն քաղաքապետութիւն պահանջող աշխարհի մէջ: Ամեն մի «հաւատարմատար» պահանջում էր դէպի ինքը յարգանք և խոնարհութիւն, և այս ամենը «ստի կաշքերու» մէջ էր պարունակվում: Ամեն մի «հաւատարմատար» ինչպէս կամենում էր, այնպէս և լարվում էր քեզ հետ և երբեմն էլ ծաղրում...

Սակայն հանգամանքն ստիպում էր ինձ համբերել. բողոքել «խօզէնին», այսինքն—ինչպէս ասում են, նրա աչքերը բանալ—այդ ազնուութիւն չէր:

Երբ որ խօզէնին ինքը չէր հետեւում կարգ ու կանոնին, ես թնչ գործունէի անձանքով և մանր մուրն ծառայողներն գործի մէջ խառնուելու: Այդ ուրիշ բան էր, եթէ խօզէնին իրականաւոր իրաւունք ստացած լինէր:

Ես հետզհետէ յոռատես դարձայ: Ազնուութեամբ և գլխաւորապէս հանգրստութեամբ մի կտոր հայ աշխատելու կարելիութեան մասին ունեցած հաւատս գրեթէ կորցրել: Ինձ թուում էր, որ ազնիւ աշխատանքը անկարող է ինանքի գործնական հօղի վրայ բուսանել:

Մնում է մի ելք. ծախել ազնուութիւնը, խղճը, հոգեկան բոլոր բարձր իրաւունքները—և, այս բոլորը գոյութիւն պահպանելու համար: Մօրս խօսքերը «ազնիւ եղիւ որդեակ», որ հնում հրէաներին առաջնորդող հրեայն սիւնի նման կանգնած էր առաջ, այժմ, ինձ թուում է, որ մի ամալ խաւարացրեց նրանք...

Աստուած իմ... միթէ՛ ես պիտի զրկուեմ այս բարիքից և ճշմարտութիւնից, մտածում էի ես և սիրտս սեղմվում էր սոսկումից... Ինձ վաղուց հետաքրքրում էր հասարակական գործունէութեան ասպարէզը. սակայն, քաղաքային վարչութեան մէջ եղած ծառայութիւնը պահանջում էր լաւ անուն և հեղինակութիւն: Մի անգամ ես պատահեցի այնտեղի ծառայողներից միին, որ ինձ գետ ևս մանկութեան ժամանակից ծանօթ էր. նա հաղորդեց ինձ, որ վարչութեան մէջ «պարապ տեղ» կայ և որոնում են աւելի ազնիւ մարդ...

—Ազնիւ մարդ են որոնում: Այդ ինձ համար նոր բան է: Բայց չեմ բանք ինչից կարող են եղբայրացնել, թէ ես ազնիւ եմ: Ո՛վ կարող է

ինձ համար երաշխաւորել: Այս ենթադրութիւնը, աւելի ճիշդ է ասել, այս կասկածն էս յայտնեցի ծանօթիս: Նա իւր վրայ առաւ իմ «պաշտպան» դերը:

Ես հեղուկութեամբ մտայ քաղաքային վարչութեան «շտատար» Ամեն կողմից թափվում էին դառնալից յանձնարարութիւններ, որոնք վերաբերվում էին թէ՛ ծառայութեանը և թէ՛ «առձեռն ծախսերին»:

Անցաւ երկու տարի: Ես կարողացայ ընտելանալ: Արդեօք լաւ չէր գնում ծառայութիւնը: Այո՛, լաւ էր—Ֆիլիքսապէս հանգիստ էի... բայց, մի ինչ-որ անախտութիւն թմբուցումն պատուէր հոգուս և բթացնում բարոյական զգացմունքս: Զարմանալի բան, որ քան իրականապէս լինում էր հոգեկան տանջանքս, նոյնքան էլ «կրկնապատկւում էր» ինքնական գրութիւնը...

Եւ այստեղ ես պատահեցի նոյն նշաններին, որոնցից ես կամենում էի փախչել, հեռանալ, նոյն մութ անտառին, որի մէջ չէր թափանցում իրաւար լույսը—բայց ծածկուած էր մշտապալար կանաչով...

Այս պատկերը աչքի համար լաւ

էր և փայլուն: Իսկ հոգու համար... Ոչ—և այստեղ չարը հիմա չարի վրայ, մղում էր դէպի չարագոյնը...

Ես «գրագիր» էի և հետեւապէս չարը չէր կարող հետեւել ինձ. ես «կոյր գործիք» էի Փայլուն ձգտումներս և թանկագին երազներս, որոնց դու ևս մանկութեանս ժամանակ հարազատ մայրս էի տուել, ես պէտք է հոգուս խորքերի մէջ թաղէի... ես լախնում էի նրանց երեւան հանելու: (Հին ժամանակից իմ փառքը...)

Այս ժամանակ իմանքս կերպարանափոխուեց: «Որք որ» պատահմամբ սրտիս մէջ կարճ ընկաւ և իմ մէջ բորբոքուեցաւ այն սրբազան «Կրակի» (հին ժամանակից այդ կրակը սուրբ էր համարվում, իսկ այժմ, ոչ), որ «սէք» է անուանվում: Ես ազնուութեամբ և սուրբ սիրով սերահարուցեցայ և ամուսնացայ «Բաղդը» ժայռում էր: Ամուսնանալուս հետ միասին թէ՛ ծառայութիւնս քարձացաւ և թէ՛ նիւկական աղբիւրներս շտապան:

Ամբողջ վարչութեան ախտութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ ինձ, այն ևս համապատասխան ուղիով: Ես շատ լաւ էի հասկանում, թէ թնչ է նշանակում ամբողջ բաժանման վերատեսչութիւնը, բայց, իւր չկամենալով,

յանձն առայ այդ նոր պաշտօնը: Ահա այս պաշտօնը ես պէտք է գործէի, այսինքն բուն դեռ չարութիւնը արմատախիլ անէի:

Ճշմարիտ է, ես խաբուած էի, բայց և սաստիկ ճնշուած: Ես շատ լաւ և պարզ տեսնում էի, թէ թնչ է կատարվում շուրջս...

Մի օրը շուրջ շեղեց ինձ նպատակիցս. այս ան անգամ էր, որ վրդովում էր ինձ նոյն իսկ այս ծառայութեան մէջ մտնելու ժամանակ: Ինձ թուում էր, որ նշանակելով ինձ վերատեսչու, ի նկատի ունէին ևս ազնուութիւնը:

Եւ ուրեմն, ես պէտք է պատերազմէի չարութեան դէմ...

Բայց ես հաստատ հաւատացած էի առաքելութեանս մասին: Այդպէս անկարելի էր: Ինձ ինչի համար վերատեսչուս նշանակել: Նոր եւս հարկաւոր էր քաղաքի մարդը...

Ազնիւ, հանձնարեղ և երկաթի կամք ունեցող մարդու համար, հասարակական գործունէութեան կրկնաւոր ներկայացում էր գործելու մի ընդարձակ ասպարէզ և, իրաւել, հարկաւոր էր գործել...

վերականգնել: Մեր պատմութեան մէջ
այդ դէպքը շատ անգամ կրկնուել է:
Գերազանց շարժապատկեր տեսնելով երկ-
րի թշուառ դրութիւնը ընտանեկան
թշնամութեան և համոզուելով որ
թագաւորութեան շատ վտանգաւոր է,
իւր գաւառներէ հասակով բարձր հա-
մարեց գնալ Վարս Արս իշխանի
մօտ, և խնդրել Ատրեշտէճ իշխանի
ազատութիւնը և ազդակործան աս-
պատակութիւններէն վերջ դնելը, բայց
այդ անաջող եղաւ:

Վարսը պաշարուեցաւ Սմբատ Թա-
գաւորի քաղաքներէ զօրքերով: Արս
իշխանը Վարսի մէջ մնաց որպէս բան-
տարկեալ, որը ոչ մի կողմից օգնող
չունէր: Պաշարումը տևեց երեք ամիս:
Տեսնելով իւր անելի դրութիւնը, Ա-
րս իշխանն ինչպէս իւր գաւառներէն
կտրուեց թագաւորէն և գնաց Կա-
պան Սմբատ Թագաւորին և հաշտու-
թիւն խնդրեց: Սմբատ Թագաւորը լազ-
թանակով մտաւ Վարս:

Թագաւորը գտաւ իւր սերնդի բարե-
կամքն իրանի մէջ, հրամայեց նրան
ազատել շղթաներէն: Ազատութիւն
շնորհելով Ատրեշտէճ իշխանին, —
Սմբատ Թագաւորը հաշտուեցաւ իւր
հօրեղբոր հետ և ներեց նրան: Այդ
օրը Վարսի ամրոցում կատարուեց մեծ
ուրախութիւն: Այս ուրախութիւնը ան-
մահացնելու համար Սմբատ Թագա-
ւորը հրամայեց, որ Շիրակեան մայ-
րաքաղաքում շինուի մի եկեղեցի: Շի-
նուեցաւ տաճարը և անուանեցին Ս.
Ամենափրկիչ, 891 թուին:

Այս անցքից յետոյ պատմութեան
մէջ այլ ևս չէ լինում Վարսի անու-
նը մինչև Աշոտ II Թագաւորի յաջորդ
Արս I Սմբատեանը 929 թուին:

Աշոտ II, որ մեր պատմութեան մէջ
յայտնի է «Երկաթ» մականունով, իւր
մահից յետոյ յաջորդ չեղանկով, առ-
քայական գահը բարձրացաւ նրա
փոքր եղբայր Արս I-ը, որ իւր քաղա-
քապետի քննորոշութեամբ սիրելի էր
ամենքին:

Արս I-ի մասին կարգում ենք հե-
տևելով «Երկաթ» Արսայի գլխա-
տնի Թագաւորութեան գնաց ի Վարս
քաղաք, ի գաւառն Վանանդայ փո-
քու, որ սահմանակից է Շիրակի Ա-
րարատեան աշխարհին և եղ անդ ա-
թու Թագաւորութեան իւր» 929 թ. *):

Արս I Թագաւորը բացի երկիրը
կառավարելու ընդունակութիւնը, մեծ

սէր ունէր աշխարհայինութեան: Նա
իւր աթոռը Վարս փոխադրելով Վարս
քաղաքն իւր մայրաքաղաք ընտրեց,
Վարսի ամրոցն, որ մինչև այդ ժա-
մանակ հասարակ մի շինութիւն էր,
շատ ամուր և գեղեցիկ կերպով շե-
նեց: Քաղաքի շուրջը պարսպով պա-
տեց, այդ պարսպի ութ անկյուններում
շինեց ութ գեղեցիկ և վերին աստի-
ճանի զօրաւոր աշտարակներ, որոնց
մնացորդները մինչև այսօր դեռ կան
և հիացնում են հասնելին: Նա շատ
սէր ունէր նաև եկեղեցիներին շինու-
թեան:

Արս I Թագաւորը ի մէջ ալ ունի
հիմնարկեց և շինեց Վարսի Մայր Ե-
կեղեցին: Արեւմտեան թէք իշխանը, որ
վաղուց մտադիր էր Հայաստան աս-
պատակել, յանկարծ զօրքերով գալիս
է Հայաստան: Արս I-ը հարցնում է
այս անակնկալ գալուտի պատճառը:
Թէք գետնախնայ յայտնում է թէ՛ «Ե-
կեղեցի և Վարսի նորակառոյց եկեղե-
ցին վրաց ծնով օծել տալու»: Արս I
յսելով այս անբարտաւան
պատգամը և հասկանալով թէքի բուն
նպատակը, հրամայեց զօրքերին պատ-
րաստուել պատերազմի: Երեք օրուայ
մէջ բանակը կազմ ու պատրաստ էր:

Կռիւր պատահեցաւ: Կռիւր գետի Ե-
կեղեցում: Այս ճակատամարտի մէջ Ա-
րս I այնպիսի սարսափ ձգեց, որ
արեւմտեան շատերը գետակուր Ե-
ղան: Յաղթութիւնը հայոց կողմն էր:
Հայոց զօրքերի վեր առած Թանկա-
պին աւարների մէջ կային նաև շատ
արևմտ իշխաններ, ընդ որս և ինքը
Թէք—արևմտ Թագաւորը:

Յաղթող զօրքը ցնծումով մտաւ
Վարս: Արս I մտաւ եկեղեցին շնոր-
հակալութիւն մատուց փրկելն, որ ա-
զատեց հայ զօրքը և ժողովուրդը ան-
բարտաւան թէքի շարքութիւնից, ինչպէս
հրամայեց, որ թէք Թագաւորին շնոր-
թակալ քերին եկեղեցու մօտ: Այս
խօսքը թէքին:

«Տես գեղեցիկաշէն եկեղեցին, զի
այլ ևս չես տեսնելու: Եւ հրամա-
յալ փորել գալս նորա: Իսկ զնա-
ւարեալ պատկերն արծաթով գնեցին
ազգ նորա, և ուխտ խաղաղութեան
ընդ հայաստանիսցս հաստատեցին
երգմամբ մի այլ լինել պատերազմ
չի մէջ նոցա» *):

Այս անցքը պատահեցաւ 943 թ.:
Այս իրողութիւնը պատմում են նաև

ուրիշ պատմագիրներ: **)

Արս I-ը 951 թ. վախճանուեցաւ:
Նրա մարմինը թաղուեցաւ Մայր Ե-
կեղեցու գաւթում: Նրան յաջորդեց
իւր Աշոտ անդրանիկ որդին, որ մեր
պատմութեան մէջ յայտնի է «Ողոր-
մած» մականունով:

Աշոտ Արաքսեան իւր առաքելին,
զօն վարժով և քաջութեամբ բո-
ւոր ազգի սէրն և համակրութիւնը
վայելում էր դեռ շատ առաջուց: Այս
է պատճառը, որ նախարարները
միաձայն հաւանութեամբ որոշեցին
Աշոտ արքայազնին թագաւոր օծել:
Գետական ուղարկեցին Աշոտին թա-
գաւոր փրկապատ VI և Յովհաննէս
կաթողիկոսին՝ հրաւիրելով ներկայ
գտնուել Աշոտ III-ի թագադրութիւն-
նը: Հրաւիրեալներն առանց ժամա-
նակ կորցնելու շտապեցին Անի մայ-
րաքաղաքը 961 թ. կատարուե-
ցաւ Աշոտ III-ի օծումը Անիի Մայր
եկեղեցու մէջ:

Աշոտ III-ի փոքր եղբայր Մուշեղ
Արաքսեանը, որ Վարսի մէջ կուսակալ
էր, մի քանի անբարեմիտ նախարար-
ներ խորհրդով կամենում էր Վարսի
մէջ թագաւորել: Աշոտ III Ողորմա-
ծը խստութիւն չդրեց իւր փոքր եղ-
բոր վրայ, միանաւոր որ Մուշեղը
շատ օգտակար ծառայութիւններ էր
արել: Քանի որ ողջ էր Աշոտ III Ո-
ղորմածը—Մուշեղը միշտ հաշտ, միշտ
հնազանդ էր, հենց որ վախճանուեց
Աշոտ III և գահը յաջորդեց նրա որ-
դն՝ Սմբատ II Շահնշահ մական-
ունաւորը—Մուշեղը սկսեց շատ ան-
կարգ գնել խաղալ...

Այս անբարեութիւնները այն աս-
պաճան սաստկացան, որ Սմբատ II-ը
ստիպուեցաւ պատերազմ հրատարա-
կել իւր հօրեղբոր դէմ, և Գաւթի
իշխան Սպարապետը հազար կարողա-
ցաւ հաշտեցնել և խաղաղութիւն
վերականգնել: Այդ օրից հիմնուեցաւ
«Թագաւորութիւն Կաթող» անուանեալ
իշխանութիւնը, որ ունեցաւ երեք թա-
գաւոր—Մուշեղ, Արս և Գաւթի:

Շիրակեցի:

(Կը շարունակուի)

**) Սամուէլ, Մատթէոս Ունհայի-
ցի, Վարդան, Կերակոս, Կոսէ Հայկ Մ.
Չամչեան գրք IV գլ. Իէ:

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԻՄՆԱՆԻԱ.—«Kreizeitung»-ը հա-
ղորդում է, որ Վիլհելմ II կայսրն
հրապարկ է ուղարկել արօթխոսք փո-
նոցայինին, որով շնորհակալութիւն
է յայտնում «Kreussische Jahrbücher»-ի
վերջին համարում գետեղած՝ Վիլ-
հելմ I և Ֆրեդրիկ III կայսրերին
մահացողական խօսքով: Բերլինի
պատմագիրն այդտեղ խօսում է Ֆրեդ-
րիկ կայսրի և Թագը Վիլհելմ II-ին
անցնելու մասին: «Գերմանական ազ-
գը կատարեալ յոյս ունէր Թագաթա-
ւանքը վրայ լինելին համոզուած էր,
որ ժառանգը, գահ բարձրանալով,
կառավարութեան ղեկը կը պահէ
հաստատ, ինչպէս և իւր օգոստափառ
ժողով տեղապահութեան ժամանակի
Սարայի, ի յանկուծ թշուառութիւնը
նրա վրայ հասաւ: Գերմանական ե-
րեք թիւիներ, Բերլինի արօթխոսքներ
Հերզոգ փոն-Բերգման և Տերուդ, ա-
ռաջին եղան, որ որոշեցին հիւանդու-
թեան էութիւնը, աներկիւղ յայտնելով
ճշմարտութիւնը, ինչպէս սովոր ենք
լսելու այդ գերմանական գետնական-
ներցի: Թշնամութիւնն այն ժամանակ
հնարաւոր էր և մինչև անգամ հա-
ւանական: Սակայն փրկարար վճիռը
չընդունուեցաւ: Ի հարկ է դնուած է
դրա համար յանդիմանել, որովհետեւ
համարեա իւրաքանչիւր ոչ մաս-
նագէտ էլ նորը կանէր՝ այդպիսի
հանգամանքներում, ինչպէս արաւ
Թագաթաւանքը: Այնուհետեւ օգոս-
տափառ հիւանդին յանձնեցին ան-
գլխական բժշկին, որ իւր չլուծած աշ-
խօսքով տուած հաշիւներով շտապեց
անպատու մեր պատմական պատուա-
ւոր բարի անունը: Գերմանացիները,
հետզհետէ զբաղող երկիւղով, սկսան
կապալածել, որ իրենց համար այդ
թանկագին կեանքը յանձնուած է
անյուսալի մարդկանց: Գործերը հե-
տևանքն անցաւ սպասած երկիւղից:
Երբ Վիլհելմ II կայսրը փակեց իւր աչ-
քերը, մեռնող կայսրը նրան ժառան-
գելու համար վերադարձաւ Գերմա-
նիա: Միապետութեան վեհութիւնը և
հասարակապետական կառավարու-
թիւնները վերաբերութեամբ նրա ու-
նեցած բոլոր առաւելութիւնները պա-
մանաւորում են Թագաւորող անձի
պաշտով կառավարութեան երկարա-
տեւութեամբ: Միապետութիւնը թու-

ւանում է այնտեղ, ուր չբանում է
ապահովութիւնը: Մեռնող կայսրի
թագաւորութիւնը կարող էր միայն
ցաւալի մեղադրեալ համարուել հայրե-
նի պատմութեան մէջ, ցաւալի՝ օգոս-
տափառ հիւանդի գերմանական աս-
նանքներ կրելով, ցաւալի՝ անգլիացի
բժշկի և նրա անբաժան-օգնական հը-
րապարակախօսների խաբէական խար-
դաւանքներով, ցաւալի՝ գերմանական
ազատախօհ կուսակցութեան յանդգ-
նութեամբ, որով նա այնպիսի պա-
հանջներ էր անում կայսրից, կարծես
կայսրը նրա անբաժանները մէկը լինէր
և մանաւանդ երբ մի անգամ աշոգու-
թիւն ունեցաւ, որովհետեւ նա կարողա-
ցաւ մինչևս փոն Պոտտկամպինի գլու-
րել այն մեղքին, երբ միապետական
կուսակցութիւնն, առաջնորդուած առ
կայսրն տաճած պատաշաճութեան և
յարգանքի զգացմունքով, զգալով
նրա մօտաւոր մահը, լաւ համարեց
լուել:

ՓԱՆՍՈՒԱ.—Պարիզի համաձայնու-
թեան (Place du Carrousel) հրապարա-
կում յուլիսի 14-ին, (հ. տ.) տեղի ունեցաւ
Լ. Գամբէտտայի յիշատակին կառու-
ցած արձանի բացումը: Խորհրդի նա-
խագահ Ֆլոյէն և շատ միջնորդներ
ճառեր արտասանեցին, որոնց մէջ Թը-
ւում էին մեծ հայրենասէր արժանա-
ւորութիւնները և նրա ծառայութիւն-
ները, որ նա ցոյց է տուել ինչպէս
սարսափելի պատերազմի, այնպէս էլ
կամուռի ժամանակ: Մինչևսոր-նախա-
գահը իւր խօսքը վերացրեց հետե-
ւեւ մեր անկողնի հաւատարմութիւնը
այն ազգին, որին ծառայում էր Գամ-
բէտտան, բանակին, որին նա սիրւո
էր, հայրենիքին, որի ամենաքաջ
պաշտպանն էր և վերջապէս հասա-
րակապետութեան, որին մենք ցան-
կանում ենք տեսնել առաքինական
բարենորոգմանց շարքով ընթանալիս:
Այս ճերմակոյտի նախագահ Բոյս-
մատնացոյց արաւ Գամբէտտայի բար-
ձր քաղաքական հմտութեան վրայ,
որով չլինելով բունութեան և չեան-
գարելով օրէնքը, կարողացաւ կառա-
վարել հասարակապետութիւնը 1875
—1877 թ., կռիւ մղելով սպառնացող
միապետութեան դէմ: Ճառեր արտա-
սանեցին նաև Մէլլին, Ֆրէյսին, Սպիւ-
լէր: Մինչևսոր Ֆրէյսինէն յայտնեց,
որ շնորհիւ գերմանացոյ դէմ ունե-
ցած պատերազմի մեղքին Գամբէտ-
տայի ցոյց տուած անողորմ եռան-
դին, պաշտպանուեցաւ հայրենիքի

Խեղճ մօրս պատգամը «աղնիւ ե-
ղիւր, որդեկան, որ մի ժամանակ շողո-
ղում էր մի տեսակ շացուցիչ փայլով,
այժմ խաղաղութեամբ էր մի ինչ-որ նը-
սեմ մթնութեան մէջ...»

Նրանց ազատել չէի կարող... գրանց
տեղը նոր չարագոյնով մթնութեան
մէջ, դեռական լեզուների նման, հը-
րային տառերով փայլում էին երկու
հսկայական բուռեր «հաղաւոր է
ապրել»...

Ո՛հ, միայն իմ... ներքէն ինձ...

Այ՛, աղետալի որ Թաղման իս Թա-
ղեցի ազնուութիւնս, խիղճս... Ես Թա-
ղեցի ինքս ինձ

Այս խօսքերով էր վերջանում այն
ձեռագրերը, որ ես պատահամբ գտել
էի: Ձեռագրի տակը ստորագրուած
էր՝ Թ. Ա.:

Թ. Մարազ.

(Թարգմ.)

Գլխի մազերը ցոլեցան դէպի վեր
և սառն քրտինքն արեան կաթիլնե-
րի նման հոսում էին երեսիցս:
Մահուան սարսափը պատեց ինձ,
Ես ընկալ ծնկի վրայ և հառաչեցի...

Եւ ես գործեցի: Ի հարկէ, ես գոր-
ծեցի այնպէս, ինչպէս վայել էր
ինձ: Ես շատ լաւ գիտէի, որ ինձ հա-
մար, իւրեւ նեղուի, կանգնած է քա-
ղաքի հասարակութիւնը: Զը
գիտեմ ինչպէս, մօտեցաւ ինձ վարչու-
թեան անդամները: մինը և նկատեց
ինձ աններելի ձևով:

—Ի՞նչ արեց: Այ՛, Զը որ օտար շատ էք
առաջ դնում:

Ես չբարկացայ այս խիստ և անքա-
ղաքավարի նկատողութեան համար:
—Ինչպէ՞ս... հարցրի ես մի անբա-
ւական հայեացքով:

—Անկարելի է «այդպէս» ծառա-
լի, զգուշացրի, ասաց նա մի այն-
պիսի ձայնով, որ ես միանգամից
հասկացայ, որ ինձ հետ երկար խօ-
սել չեն ցանկանում:

Քաղաքագլխին ինձ հետ ունեցած
բացատրութիւնն եղաւ գործունէութե-
անս վերջարանը:

Գրելը վայր է ընկնում ձեռքիցս:
չեմ կարող նկարագրել այն, ինչ որ
փորձեց ինձ քաղաքագլուխը: Թէ՛ և
եւս պաշտօնից չզրկուեցայ, բայց ա-
մաշխուշ շատ ոտնահարած էի: Ես
մի անգամ ընդ միշտ «համոզուե-
ցաւ»:

Ես այ՛: Ինձ համար խիստ ծանր էր...
Մի քանի րոպէ ես այնպիսի կեանք
քաղեցի, որպիսին չէ փորձել մի ու-
րիշ քանից—քառասուն տարուան
մէջ:

Եւ ահա, ես միայնակ եմ... միայ-
նակ իմ առանձին սենեակում, գլու-
խը ձեռքերիս մէջ դրուած, կախու-
նէր դէպի ցած և նայում էր գրասե-
ղանի վրայ: Գլխիս մէջ, մի մի կա-
պալուցում, ամբողջացած միտք չկար
—բոլորը, մի ինչ-որ ձևով խառնվում
է խճճվում էին, իմ բոլորեղանակ ջղ-
երն մի տեսակ ծանր ցաւ սրտաճա-
ռելով: Վերջապէս միակ, որոնցում
մի միտք, միերթ ընդ միերթ երևում
էր, ինչպէս գեղեցիկ աստղիկը՝ ամ-
պամած երկնքում:

Միթէ վերջացած է ամեն բան:
Ո՛ր է հոգու այն «բարձրութիւն-
նը», որին ձգտում են առանձնասե-
նեակները հրապարակախօսները:

Նա չկայ... նրա տեղ չենում է հա-
սարակական կեանքն այն սարսափե-
լի, կորստաբեր... տարափոխիկ հե-
տադրութեան նշանը, որ «կարծիք» է
կոչվում:

Իմ մէջ դարձեալ ամեն բան խառ-

նուեցաւ: Նորից մի ինչ-որ ջղալի
թուրութիւն սկսեց նեղել ինձ: Միտքս
չէր գործում, ջղերս, կարծես, մակա-
րուել էին: Միայն մի բան հանգչող
խաղաղութիւն, այդպէս էր առանց
կրակի—այդ այն էր, որ գրասեղանիս
արկղում դրուած էր լցուած արքա-
նակն, որ ես սովորութիւն ունէի գի-
շերները բարձիս տակը դնել:

Այդ՝ ըստ երեւութի այնչափ բանն,
այս րոպէին ինձ վրայ մի ինչ-որ մո-
գական ազդեցութիւն գործեց: Զգի-
տեմ ինչ... բայց նա կաշկանդեց ու-
շաղթութիւնս: Յաղթելով մի ինչ-որ
աներևոյժ ոյժից, ես միքենայաբար
դուրս քաշեցի արկղը, որի խորքում
պաղում էր փայլուն մետաղը: Եւ
այդ փայլը մէջ, մի ինչ-որ փաղաք-
շական և հանգուցիչ բան կար...

Այ՛, փորձութիւնը շատ խիստ էր:
Մի ինչ-որ անխուսափելի կամք, յան-
կարծ ինձ մի այնպիսի սարսափելի
վտանգի մէջ ձգեց, որ ես կամենում
էի բռնել այդ բանը և միանգամից
վերջացնել ամեն բան... այլ ևս ոչ
չէի չէի տեսնում, ամեն բան մօտա-
յէր: Միտքս չէր կարողանում գտնել
մի լինարան և աչքս մի առարկայ
որ կարողանային թնթեկացնել տան-

